

Türkiye Altın Potansiyeli ve Ekonomik Boyutu

Orhan BEKTİMURÖĐLU
Maden Yök. Müh.

Altın «yatlarının 1968 yılında serbest bırakılması» ardından 1975 'de Amerikan vatandaşları üzerindeki altın stoklama yasağının kaldırılması, üzerine altın kurları 70 i yıllardan itibaren hızla yükselmiştir (Tablo 1..).

Tablo 1. Altın Fiyatlarındaki Değişimi

Yıllar	Altın Fiyatı(\$/ons)
1970	36.47
1975	161,49
1980	612,56
1985	317,66
1990	384.93
1995	385,50

Tabloya bakıldığında; 1970 yılında 36 \$/ons seviyesindeki altın 19'30' 'de 612,5 \$/ons olmuştur.. Kurlardaki bu hızlı yükselişe paralel olarak, altın madencilik teknolojisindeki yeni gelişmelerin de katkısıyla, altın madenciliği dikkati çeken bir büyüme sürecine girmiştir. Bunun sonucunda, altın arama yatırımları çok önemli miktarlara ulaşmış ve yeni altın yatakta bulunmuştur. Dünya altın üretimi de, bu gelişmeye paralel olarak artarak sürmüştür. 1990 yılında 2.133 ton olan üretim, 1998 yılında 2.555 ton olarak gerçekleşmiştir.

Dünya altın madenciliğindeki bu olumlu gelişmeler ülkemize de yansımış ve 1985 yılında» Maden Kanunu'nda, yabancı sermayeli şirketlerin maden ruhsatı almasına olanak tanıyan değişikliğin yapılmasından sonra 17 yabancı şirket aramalar için Türkiye'ye gelmiştir. Yabancı sermayeli şirketlerin, ülkemize altın madenciliğine yatırım yapmasıyla birlikte, önemli sayılabilecek altın rezervleri tespit edilmiştir..

Bu gelişmelerin ardından Türkiye 'de, altın madenciliği gündeme gelmiş,, kıyaslamaya dayalı Jeolojik rezervler (€500 ton metal altın gibi) kabul görmüştür. Yine bu rakamlar kullanılarak, Türkiye altın rezervi bakımından dünyada ikinci sıraya konulmuş, hatta altın madenlerimiz işletilerek ülkenin tüm iç ve dış borçlarının tamamının ödenebileceği telaffuz edilir olmuştur. Birçok afaki bilginin dolaştığı böyle bir ortamda aşağıdaki çalışma (eldeki kısıtlı bilgilerle) hazırlanmıştır.

Bilindiği gibi Türkiye'de albyatakEarı bor madenleriyle birlikte üzerinde çok konuşulan ve tartışılan yataklardır. By nedenle bir değerlendini >eyapılarak, işletilecek altın sahalarının durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Verilerin çok sağlıklı olmaması ve birçok parametrenin kabullere dayandırılması nedeniyle bu çalışma bir ön değerlendirme çalışması olarak düşünülmelidir.

Ülkemizde altın araması yapılan pek çok saha bulunmaktadır- Bu sahalardan ekonomik olabileceği düşünülen 8 adet altın madeni sahası (Tablo 2.) bu çalışmada .mercek altına alınmıştır,. İncelemeye çalışılan by 8 sahanın hemen hemen tamamının ruhsatları yabancı sermayeli .şirketlerin elimde bulunmaktadır. Yapılan değerlendirme .sonucunda söz konusu sahalanın kabaca yatırım tutarları,, işletme giderleri işletme gelirleri», ödeyecekleri vergi» fon:» devlet hakkı miktarları ve şirket karları hesaplanmıştır (3213 .sayılı maden yasasına göre).

*Tabfo MTA kaynakları ve saha sahibi şirketlerin yayınları ve madenlerle ilgili olarak yaptıkları çeşitli açıklamalardan alınan verilerle hazırlanmıştır.

Bu sahalarla ilgili değerlendirmede jrapıEan kabuller:

-Uşak-Eşme-Kışladağ sahasının tamamında, Erzincan -Ilıç-Çukurdere sahasının bir kısmında açık işletmeyapıfacağı kabul edilmiştir.

-Geriyeye kalan tüm sahalarda ve Erzincan -Ilıç-Çukurdere sahasının bir kısmında yeraltı işletmesi yapılacağı kabul edilmiştir.

-İşletme ve zenginleştirme toplam verimi %85 (Uşak sahasında yığın liçi kapılacağı düşünüldüğünden 9660) alınmıştır.

-Devlet hakkı 9610. Vergi 962S ve fon 9610 alınmıştır.,

-Yatırım indiriminin uygulanacağı varsayılmıştır.

-İndirgeme oranı sıfır alınmıştır.

-İşletme geliri hesabında altın fiyatı 10 \$/gr alınmıştır.

fâbto 2. Türkiye Allın İataWart*

Talıklar	Şekil	Tipi	Altın (\$/#	Gumustir/t)	AAifctanuxw	Metal <i>miti</i>
femfr-ieiiiiifna	Dairtfttr	Epitçr	9,00	11,00	<i>ime</i>	26,82
Balıceslr-Hiwan	Damar	fplfer	Ş«43	11,80	1410	9,07
	Sappımlı	Usvenlt	%0#	53İ	974	5,80
	Saçımımlı	Epfiter	1,30	—	34 0 «	112,03
AiMirtEatattor	Ok fa,	öteşa	4,00	140,00	İ2HJ	32,80
Ctimtisfiane-Wastiai	Dfeinar	İEpnar	1X00	—	1000	12,00
UşafeEşme	Sapntmfce	Eptter	1,43	—	74 000	1 0SJ#
{zmlriEfemplarıü	Breş	Sfcarn	12,65	—	2 5İÖ	31,62
Toplam						335,99

Bu veriler ve ampirik formuller kullanılarak yapılan değerlendirilmede şu sonuçlar alınmıştır (Tablo 3)

Tabloya bakıldığında şu sonuçlara ulaşılmaktadır

-Toplam 8 sa haya yapılacak yatırım yaklaşık 449 30 Milyon \$ olacaktır

Tum sahalarn işletme omru boyunca gelirleri toplam« 2554 00 Milyon \$ olacaktır

İşletme omru boyunca giderleri toplamı 1146 ö Milyon \$ olacaktır

Turn sahalardan işletme omru boyunca alınacak Devlet Hakkı Vergi Fon toplamı 243 40 Milyon \$ olacaktır Yeni çıkan maden yasası ile Devlet Hakkının ocak başı satış fiyatı üzerinden 962 olarak alınacağı düşünülürse daha düşük olacağı (yaklaşık 140 160 Milyon \$ civarında) söylenebilir

-Tum sahalardan işletme omru boyunca işletmeciyeye kalan miktar 725 90 Milyon \$ olacaktır

Bu değerler altın madenciliğinin hiç abartılmaması gereken bir durumda olduğunu bize göstermektedir Ülkemizin 2554 00 Milyon \$ ılık bir kaynağı işletilecek ve ülkeye bu kaynaktan ödenecek miktar 243 4 Milyon \$ olacaktır işçi personel ödemelerini de eklersek

3*akiaşık 350 Milyon \$ devlete ve işçilere ödenecek miktar olacaktır Buna karşılık şirketlere kalacak miktar 725 90 Milyon \$ dir Ülke kendi kaynağının işletilmeşinden sonucynda 1/7 de bir oranında pa) alacak (çalışan personelle beraber) buna karşılık şirketler 1/3 oranında pay alacaklar ve yaptıkları yatırımın 1 6 katı kar elde edeceklerdir Bu dengeli bir paylaşım değildir Tabu ki yatırımcı yaptığı yatırım karşılığında bir kar elde edecektir Ama heryanmda karşılıklı yarar ilkeleri dengeli bir şekilde korunmalıdır

Tum bu sonuçlar bize altın madenciliğinin söylendiği gibi ülkeye çok fazla bir getirisinin olmayacağını ortaya kojuOaktadır

Ayrıca altın madenciliğinde en hassas konulardan birisi de çevre sorunudur Bu değerlendirmede çevre konusu irdelenmemiştir Ama bu işletmeler faaliyete geçecek ise çevresel etkilerle ilgili tum önlemlerin alınıp alınmadığının hem işin başında hem de işletme döneminde bu önlemlerin devamlılığı çok sıkı denetlenmelidir

Sonuç olarak altın madenciliği ülkemiz için abartıldığı gibi çok fazla getirisi olmadan ve çevre açısından dik katlı olunması gereken durumdadır

KAYNAKLAR

-Burea of Mines Information Circular (1 and 2) 1987 Burea of Mines Cost Estimating System Handbook

Burea of Mines Information Circular (9288) 1991 Simplified Cost Models for Preasibility Mineral Evaluation

Aydın Neva! 1985 Maden Yataklarının Değerlendirilmesinde Pratik Yaklaşımlar Madencilik Dergisi sayı Mart 1985

Tablo 3 Altın Yatırımının ön Değerlendirilme Sonuçları,

	<«»	ŞteHne Gk	İstetme Orı	DfWer;+	İşletneclfe
		(Mİ)	(Mİ)		
uşak	11f,şş	424L40	ş35J)Ö	26,40	
	16,10	<i>ixm</i>	ş2,10	14Jİ	<i>MM</i>
Artvin	53,00	124»		4a60	131JÖ
Eskişehir	İ4Jt	2?JB	50,40	İ20	7,40
BŞliteŞtf	1840	İijft	71,10	230	
Bfzintait	İift>>	4İ7J0	<i>mzM</i>	63,60	2 5 4 »
İartif^Be^	3fJİ	54X10	21ÖÄ	1SJÖ	ş1,86
•zmr*Efern.	İi,ii	47MU	24tJş	53,00	118,70
ToRiam	449,30	1 14Jİ		243,4i	725*90